

Erhvervsarkivets Arkivoversigter Bd. 2. Arkiver fra handels-, hotel- og transportvirksomheder m.v. Ved ERIK KORR JOHANSEN. Erhvervsarkivet 1993. 336 s., kr. 150.

Erhvervsarkivets Arkivoversigter Bd. 3. Arkiver fra finans-, forsikrings- og servicevirksomheder, erhvervsorganisationer m.v. Ved ERIK KORR JOHANSEN. Erhvervsarkivet 1995. 408 s., kr. 160.

Med disse to bind er Erhvervsarkivets »guide« afsluttet. Bind 1 er anmeldt i HT bd. 92, s. 193, og man kan notere sig, at den typografiske standard er bedret betydeligt siden da, mens andre kvaliteter er bibeholdt. Indholdet svarer til, hvad titlerne lover, idet det nok bør bemærkes, at »m.v.« for bind 3's vedkommende bl.a. dækker over opregningen af en pæn lille række personarkiver, endvidere en kort omtale af Århus kommunes arkiver samt en karakteristik af de omfattende kopisamlinger og hjælpemidler – ikke mindst mikrokortene breder sig i dag i stigende grad på selvbetjeningshylderne på Statens Arkiver og gør det muligt at foretage de samme personallistoriske rutineundersøgelser mange steder i landet. Man kan altså også på Erhvervsarkivet slå efter i de ældre kirkebøger.

Oversigter af denne type med angivelser af årstal og omfang for hvert enkelt arkiv sparer med sikkerhed en mængde telefon- og rejsetid. Man kan hjemmefra sikre sig, at der *er* noget at gå efter, man kan planlægge, hvad der *i alt fald* skal gennemgås, et helt forskningsprogram vil faktisk kunne opstilles inden for egne fire vægge, før kursen sættes mod Vester Allé i Århus – altsammen notabene med det uundgåelige forbehold, at mere kan været kommet til siden. En arkivguide er jo uundgåeligt forældet umiddelbart efter sin fremkomst, det er vilkårene. Men der er til gengæld grund til at gentage, at den interesserede fortsat kan følge udviklingen ved hjælp af de løbende beretninger i Erhvervshistorisk Årbog. Sidst, men ikke mindst kan man konstatere, at med de tre bind »guide« har Erhvervsarkivet kraftigt markeret sin eksistens.

Anders Monrad Møller

NIELS H. FRANDSEN: Dansegilde og mordbrand. Vejledning om retsbetjentarkiver. Dansk Historisk Fællesråd 1995. 198 s., kr. 148.

Uanset »husartitlen« er denne udgivelse en rigtig god idé. Emnet er retsbetjentarkiverne, hvoraf de ældste går tilbage fra slutningen af 1500-tallet, og de beskrives frem til retsplejereformen i 1919 – dog fraset hovedstaden og Sønderjylland, hvor mangt og meget var anderledes. Bogen er lagt systematisk an følgende standardregistreringsmodellen: Justits- og politivæsen samt skøde- og pantevæsen, Fogedvæsen, Notarialvæsen, Skifter, Auktioner, Politiforvaltning, Næringsvæsen, Borgerligt ægteskab, Tiende, Regnskab, Udskrivningsvæsen, Korrespondance og Diverse. Men lykkeligvis får man andet og mere end den indforståede, ofte svært tilgængelige indføring, som eksempelvis er så karakteristisk for mange vejledende arkivregistraturer. Niels H. Frandsen belyser med en række ofte fornøjelige eksempler, hvad det er, man kan finde af sagstyper. Han trækker ypperligt på sine egne brugererfaringer og giver løbende mange gode råd – ikke mindst, når han konstaterer, at sagerne jo ikke altid ligger lige

netop de steder, man skulle forvente. Erfarne folk kan ikke genkende til meget, men tillige lade sig overraske af den kyndige forfatter. Og for begyndere vil bogen være endog særdeles nyttig, også i kraft af ordliste og litteraturhenvisninger.

Anders Monrad Møller

Folk og erhverv – tilegnet Hans Chr. Johansen. Red. af ANDERS MONRAD MØLLER. Odense Universitetsforlag 1995. 359s.

Festskriftet i anledning af Hans Chr. Johansens 60-årsdag indeholder godt og vel en snes artikler om økonomisk historie, der tidsmæssigt spænder fra vornedskabets indførelse til den seneste omvæltning i Østeuropa. Tyngdepunktet ligger på 17-1800-tallets danske handelshistorie, belyst bl.a. ved Otto Madsens studie over statssubsidiering af grønlandske kompagnier, Ole Feldbæks analyse af Asiatisk Kompagnis sidste oktroj fra 1792; Per Bojes skitse af J.P. Traps far Niels Traps foretagsomhed som købstadskøbmand i 1800-tallets første halvdel, samt Per H. Hansens karakteristik af den odenseanske bankmand Lorenz Bierfreund, der meget rimeligt tillægges æren for at Fyens Disconto Kasse fungerede som lokal universalbank i det fynske. Anders Monrad Møller benytter sider af toldvæsenets omfattende søfartsstatistik til at præcisere de gængse handelsmønstre i provinsfragtfarten i kornsalgsperioden i midten af 1800-tallet.

Den baltiske forbindelse behandles i tre bidrag: Yrjö Kaukiainen giver i sin artikel en forklaring på, hvorfor den baltiske tømmerfragt langt ind i dette århundrede baserede sig på traditionel sejlskibsfart og kunne overleve i en lavprismarked ved siden af dampskibsfarten. Per Schybergson skildrer to danske foretagere, Theodor Höffding og Hugo Hagemann, yngre brødre til hhv. Harald Höffding og G.A. Hagemann, og grundlæggere af Nurmis cellulosefabrik i 1875 – der var banebrydende mht. produktionstilrettelæggelse, men økonomisk en fiasko. Jorma Ahvenainen tager op, hvor Schybergson slipper, og undersøger i sin artikel, hvorledes fremmedkapital, for en stor del norsk, investeredes i Finland efter 1870 overvejende i savindustrien som svar på manglende udviklingsmuligheder i hjemlandet, og hvorledes den stort set forsvandt igen, da tyskerne under 1. Verdenskrig blokerede den finske adgang til de vestlige markeder.

Festskrifter er som flest ikke just kendt for at præsentere overraskende nye perspektiver eller skabe nye teoretiske landvindinger, selvom der er undtagelser. I og for sig rækker ambitionerne dertil i Dan Andersens og H.-J. Voth's artikel *Did Neutrality Pay?*, en analyse af den danske skibsfart på Middelhavet i slutningen af 1700-tallet, med det formål at afgøre, hvorvidt den florissante handels vækst skyldtes dansk neutralitet eller komparative fordele i skibsfarten. Forfatterne mobiliserer en økonometrisk analyse, der dog virker en anelse for sofistikeret til den indlysende konklusion, at der er tale om både-og. Større frihed i tilgangen er der i Carsten Due-Nielsens analyse af dansk handels- og sikkerhedspolitik i det 20. århundrede, der føjer en dimension til den ofte beskrevne fordel ved at være et lille land: Danmark var også heldig i sin måde at sammenkæde/adskille handel og sikkerhed på, for så vidt dets skiftende politik faktisk lykkedes på tværs af omgivelserne.